

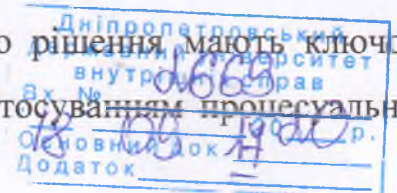
До спеціалізованої вченої ради
ДФ. 08.727.002
у Дніпропетровському державному
університеті внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, проспект Гагаріна, 26

ВІДГУК
опонента на дисертацію
Шаповалової Ірини Сергіївни
на тему «Застосування слідчим суддею практики Європейського суду з
прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному
провадженні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.
Враховуючи європейський вектор розвитку національного законодавства, зокрема кримінального процесуального, не викликає жодних сумнівів і заперечень, що дисертаційне дослідження Шаповалової Ірини Сергіївни на тему «Застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні» є доволі актуальним. Насамперед, це пояснюється тією обставиною, що застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є важливою сферою кримінальної процесуальної діяльності, яка з огляду на сучасний стан її розвитку потребує вдосконалення. Відтак науковий пошук цієї проблематики є необхідним та своєчасним.

Слідчий суддя як суб'єкт контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні здійснює свою діяльність майже 8 років (із моменту набрання чинності КПК України 2012 року). За цей час правники мали можливість спостерігати трансформаційні процеси, що відбуваються в регламентації інституту судового контролю. З одного боку, слідчий суддя став одним з основних суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності під час досудового розслідування. Його рішення мають ключове значення при розв'язанні питань, пов'язаних із застосуванням процесуальних

дій, що суттєво обмежують права людини, з іншого – запровадження інституту судового контролю незначним чином вплинуло на зменшення кількості порушень прав учасників кримінального провадження. Й одним з індикаторів цієї проблематики є кількість звернень українців до ЄСПЛ, що постійно зростає. Окреслена ситуація, безумовно, повинна бути вирішена не лише на законодавчому рівні, а й, перш за все, шляхом змін у свідомості правозастосувача, зокрема щодо релевантного застосування практики ЄСПЛ.

Судова практика в досліджуваній сфері певним чином характеризує проблемні ланки, які потребують особливого детального підходу й вирішення. Слід акцентувати увагу на тому, що ухвалюючи рішення, в ЄСПЛ, насамперед, намагаються захистити гарантії, закріплені в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Натомість існує практика, коли національні суди правові позиції Страсбурзького Суду використовують «під іншим кутом». Застосування практики ЄСПЛ – це не лише цитування популярних фрагментів із його рішень, це, перш за все, глибоке розуміння його правових позицій. Водночас у рішеннях слідчих суддів правові позиції ЄСПЛ іноді можуть бути викривлені, що свідчить про певну маніпулятивність її застосування.

Проблемою на практиці є також критично низький рівень належного обґрунтування рішень слідчих суддів під час обмеження права на свободу й особисту недоторканність. Крім того, недосконалим є механізм своєчасного реагування на виявлені слідчим суддею порушення прав людини. У судовій практиці наявне питання щодо розуміння мети надання дозволу на проникнення до житла або іншого володіння особи для проведення огляду без добровільної згоди володільця. Системною проблемою є проведення обшуку під виглядом огляду місця події, що призводить до нівелювання вимог судового контролю.

Отже, враховуючи значний спектр проблемних питань, що виникають під час застосування слідчими суддями практики ЄСПЛ, слід акцентувати увагу на тому, що Шаповалова Ірина Сергіївна своєчасно спрямувала свій науковий пошук до такої важливої і досить цікавої теми.

Цінність дослідження теоретико-прикладних питань, піднятих у дисертації, й зокрема щодо реалізації слідчим суддею повноважень щодо забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність, права особи на повагу до приватного і сімейного життя, щодо забезпечення права на справедливий суд, ефективний засіб юридичного захисту, зумовлена тим, що застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини сприяє охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а в кінцевому підсумку – виконанню завдань кримінального провадження, закріплених у ст. 2 КПК України.

Ще одним аспектом, який засвідчує актуальність піднятої теми, є постійно зростаючий інтерес у правозастосувача, й зокрема у слідчих суддів, до застосування практики ЄСПЛ. Відтак дослідження проблемних питань здійснення судового контролю через призму практики ЄСПЛ є цінним для підвищення ефективності діяльності представників національних судових органів.

На підставі зазначеного можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження Шаповалової Ірини Сергіївни «Застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні» є не лише актуальним та своєчасним, а й нешаблонним та корисним для розвитку науки кримінального процесу та удосконалення правозастосовної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення автором об'єкта і предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою,

донести до наукової спільноти власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, у своїй більшості є аргументованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використано широке коло вітчизняних і зарубіжних наукових джерел із кримінального процесуального права, історії та теорії держави і права, вітчизняне й зарубіжне законодавство та інші нормативно-правові акти, перелік яких складає 286 найменувань.

Заслуговує на схвальну оцінку проведений аналіз дисертаційних досліджень із піднятої проблематики не лише тих, що були підготовлені в межах спеціальності 12.00.09, а й тих, що стали підґрунтям для наукових робіт із кримінального процесу, зокрема тих, що захищені, за спеціальностями 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень», 12.00.11 «міжнародне право» (с. 34-35, 40–41).

При цьому слід зазначити, що наукові джерела використані здобувачем переважно критично: із глибоким аналізом, коректною полемікою та аргументацією власного підходу до тих чи інших положень, висновків чи пропозицій, що свідчить про зрілість дослідника та її високу загальнонаукову культуру. Крім того, авторка вивчила і проаналізувала періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння місця та ролі практики ЄСПЛ для слідчого судді під час здійснення ним повноважень.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертантці досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Емпіричний матеріал складають аналітичні та статистичні звіти щодо застосування практики ЄСПЛ; узагальнення судової практики Верховного суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та інших судів України; судові рішення, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень; узагальнені результати вивчення 193 матеріалів за результатами розгляду клопотань, заяв і скарг, поданих

слідчим суддям суду першої інстанції; зведені дані, отримані під час анкетування 240 суддів, 40 помічників суддів та 40 адвокатів у Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій та Черкаській області протягом 2017–2019 років.

Безсумнівною перевагою дисертації, що позитивно відобразилось на високому ступені обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, є її підготовка «експертом» піднятої тематики та використання Іриною Сергіївною 8-річного досвіду виконання повноважень слідчого судді суду першої інстанції.

Дисертантка досить вдало визначила мету дослідження, яка полягає в отриманні нових науково обґрунтованих результатів щодо застосування слідчими суддями практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні, а також внесення на підставі результатів дослідження пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування в цій сфері (с. 21).

У процесі дослідження авторка не абстрагувалася в наукову розробку проблеми, а поставила конкретні та чіткі завдання (с. 22), у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження І.С. Шаповалова досягнула визначеної мети й виконала поставлені завдання. До того ж сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація дійсно на сучасному етапі розвитку науки

кримінального процесуального права є першим дослідженням, у якому з урахуванням наявних загальних досліджень комплексно досліджено теоретичні і практичні аспекти застосування слідчими суддями практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні і розроблено відповідні науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації для вдосконалення законодавства і практики його реалізації. У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. У роботі вироблено новий підхід до аналізу значної кількості проблем щодо застосування слідчими суддями практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні.

Переважає більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема дисертантом уперше сформульовано визначення поняття «застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні». Обґрунтовано визначено цю дефініцію як «правову форму діяльності слідчих суддів, що спрямована на забезпечення прав і свобод осіб, гарантованих ЄКПЛ, шляхом ухвалення судових рішень за результатами розгляду клопотань, заяв та скарг учасників кримінального провадження, з урахуванням практики ЄСПЛ» (с. 25).

Дисертантка значну увагу приділила понятійно-категоріальному апарату, передусім поняттям, які потребують належного уточнення в законодавстві та в юридичній літературі. Наукову значимість має формулювання авторкою ознак діяльності слідчих суддів щодо застосування практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні (с. 25).

Серед положень наукової новизни, які виокремлено авторкою вперше слід також виділити визначення основних стадій практики ЄСПЛ слідчими суддями під час здійснення своїх повноважень (с. 26).

Слушною слід визнати позицію дисертантки щодо необхідності доповнення КПК України нормою, яка б передбачала механізм своєчасного реагування на виявлені слідчим суддею порушення прав людини шляхом постановлення окремої ухвали в межах здійснення судового контролю (с. 26).

Дисертанткою також вдосконалено систему правових позицій ЄСПЛ, що найбільш змістовно відповідають контекстному наповненню основних норм КПК України, які застосовуються слідчими суддями під час реалізації повноважень щодо забезпечення прав, свобод та інтересів осіб, гарантованих ст.ст. 5, 6, 8, 13 ЄКПЛ, ст. 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ, у межах здійснення судового контролю у кримінальному провадженні (с. 26).

Досить переконливими видаються аргументи авторки щодо визначення поняття «ефективність застосування слідчими суддями практики ЄСПЛ», під яким пропонується розуміти показник діяльності слідчих суддів щодо здатності забезпечити захист прав, свобод й інтересів осіб під час звернення до практики ЄСПЛ при реалізації своїх повноважень у межах здійснення судового контролю у кримінальному провадженні (с. 26).

Корисним із практичної точки зору є обґрунтування висновку про те, що слідчий суддя під час виконання вимог ч. 3 ст. 170 КПК України повинен, перевіряючи майно на його відповідність критеріям, що регламентовані в ч. 1 ст. 98 КПК України, враховувати концепцію майна в розумінні ст. 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ, згідно з якою до майна належать не лише предмети матеріального світу, як це передбачено у ст. 98 КПК України, а й інші права, інтереси та блага, відповідно до яких особа може мати певний матеріальний інтерес (с. 27).

Отримали подальший розвиток наукові погляди стосовно напрямів підвищення ефективності застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні, що передбачають необхідність внесення змін до КПК України (с. 27).

Відтак слід стверджувати, що роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених сучасною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить говорити про належний рівень ефективності здійснення слідчими суддями судового контролю.

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях здобувача. Підсумки дисертації загалом, окремі її аспекти та висновки були оприлюднені дисертантом на 7 науково-практичних конференціях, зокрема

міжнародних. Основні положення та результати дисертації відображені в 9 наукових статтях, із яких дві опубліковано в періодичних наукових виданнях інших держав (с. 263–265).

Отже, перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено в наукових фахових виданнях, вони пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Практичне значення одержаних результатів дисертації полягає в тому, що вони можуть бути використані, як у науково-дослідницькій сфері, освітньому процесі, так і в законотворчій діяльності, що має відповідне документальне підтвердження. Окрему увагу заслуговує значимість дисертації для використання її результатів у практичній діяльності як слідчих суддів, так й органів досудового розслідування, прокурорів, суддів, адвокатів. Сформульовані дисертанткою висновки можуть бути корисними для організаційно-методичного та інформаційного забезпечення діяльності правозастосувачів (с. 28).

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою авторка. Дисертантка послідовно виклала матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 273 сторінки, із яких основний текст – 173 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 286 найменувань. Додатки розміщено на 50 сторінках.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено мету і завдання дослідження, його наукову новизну та розглянуто інші питання відповідно до чинних вимог.

Оригінальною є побудова здобувачем кожного з розділів і підрозділів дисертації, що характеризується: визначеністю мети і завдань, проведенням оглядом літератури і джерел, логічністю викладу основного матеріалу, потужністю експериментальної бази дослідження. Розділи і підрозділи

завершуються узагальнюючими кількісно-якісними висновками, оцінкою обґрунтованості наукових положень та визначенням можливості подальшої розробки теми.

У *першому розділі* розкрито теоретико-правові засади застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні, зокрема проаналізовано історичний розвиток законодавства і наукових поглядів на проблему застосування практики ЄСПЛ у національному кримінальному судочинстві, розкрито поняття, предмет та функціональне призначення застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні.

У контексті досліджуваних питань заслуговує на увагу запропонована автором система суттєвих ознак застосування слідчими суддями практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні (с. 54).

Наукову значимість має формулювання поняття «застосуванням слідчими суддями практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні» (с. 55), виокремлення стадій застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ у межах здійснення судового контролю у кримінальному провадженні (с. 58–59), виділення груп повноважень слідчого судді (с. 63–64).

Другий розділ роботи присвячено дослідженню застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини під час реалізації своїх повноважень. Із цією метою досліджено процес реалізації повноважень слідчого судді в контексті застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ щодо забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність, забезпечення права особи на повагу до приватного і сімейного життя, забезпечення права на справедливий суд, ефективний засіб юридичного захисту та мирне володіння майном.

Цілком обґрунтованим є приділення авторкою уваги питанню застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ щодо забезпечення права особи

на свободу та особисту недоторканість при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (с. 73–80).

Практичне значення для удосконалення механізму своєчасного реагування на виявлені слідчим суддею порушення прав людини має розробка авторкою ст. 206-1 КПК України «Окрема ухвала слідчого судді за наслідками захисту порушеного права особи в межах процесуальних заходів, які здійснюються у кримінальному провадженні» (с. 89–90).

Важливим із точки зору удосконалення законодавства є пропозиція про удосконалення ч. 2 ст. 233 КПК України щодо визначення поняття «житло» та «інше володіння особи» (с. 96).

Доречною з точки зору правозастосовних реалій є висловлення позиції про необхідність оцінки слідчим суддею під час розгляду клопотання про проведення обшуку обґрунтованості доводів клопотання щодо того, що відшукуванні речі та документи мають значення для досудового розслідування, а відшукувані речі, документи або особи знаходяться у зазначеному в клопотанні житлі чи іншому володінні особи (с. 101).

Корисними є рекомендації дисертантки щодо застосовування слідчими суддями правових позицій ЄСПЛ під час винесення рішень про примусове відібрання біологічних зразків для експертизи (с. 108–109).

Актуальним є розгляд питання щодо порушення права особи на справедливий суд, зокрема: 1) під час вирішення заяв про відвід (ст.ст. 80–81 КПК України); 2) під час забезпечення права на захист у порядку ч. 3 ст. 193 КПК України; 3) під час забезпечення права на переклад (ч. 3 ст. 29 КПК України); 4) під час реалізації підозрюваним прав, передбачених п. 6 та п. 7 ч. 2, ч. 4 ст. 193 КПК України (с. 118–135).

Третій розділ дисертації присвячено дослідженню питань щодо ефективності застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні.

Наукову значимість має формулювання поняття «ефективність застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ під час здійснення судового

контролю у кримінальному провадженні» (с. 146) та визначення умов такої ефективності (с. 161).

Цілком обґрунтованою є позиція авторки щодо виокремлення шляхів підвищення ефективності ухвал слідчого судді (с. 162).

Висловлено авторську позицію щодо необхідності внесення змін до КПК України, зокрема: 1) змін, що пов'язані з обранням і визначенням слідчого судді для здійснення ним своїх повноважень; 2) змін, що зумовлені необхідністю застосування єдиного процесуального порядку розгляду слідчим суддею заяв, клопотань і скарг при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні; 3) змін, що направлені на оптимізацію повноважень, які виконуються слідчим суддею (с. 164–179). Реалізація цих пропозицій сприятиме підвищенню ефективності застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю, а також подоланню існуючих законодавчих колізій.

На окрему увагу заслуговує виокремлення дисертанткою організаційних (не юридичних) напрямів підвищення ефективності застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю в кримінальному провадженні (с. 180–181).

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-прикладного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагомe значення для вдосконалення застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ під час здійснення судового контролю у кримінальному провадженні (с. 184–189).

У додатках до роботи міститься система правових позицій ЄСПЛ, що найбільш змістовно відповідає контекстному наповненню основних норм КПК України, які застосовуються слідчими суддями під час реалізації повноважень щодо забезпечення прав, свобод та інтересів осіб, гарантованих ст.ст. 5, 6, 8, 13 ЄКПЛ, ст. 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ у межах здійснення судового контролю у кримінальному провадженні, а також анкети й аналітичні довідки за результатами проведеного опитування, на які спирався автор у процесі дослідження (с. 224–273).

Таким чином, дисертаційне дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила авторові продемонструвати гідний рівень знань із теорії кримінального процесуального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів, що регламентують повноваження слідчого судді, а також правила застосування практики ЄСПЛ у кримінальному процесі, так і погляди науковців із проблематики дослідження. Дисертантка послідовно виклала матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та прикладні питання, сформулювала необхідні наукові висновки та дефініції.

Мета і завдання, визначені авторкою у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, здійснені дисертанткою, об'єднані провідною ідеєю вдосконалення законодавчого регулювання інституту слідчого судді та приведення його у відповідність до сучасних європейських традицій і стандартів у цій сфері.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації авторці вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт із різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої теми.

Отже, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих автором висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура роботи та логіка викладеного матеріалу.

Дискусійні положення та зауваження. У цілому, відзначаючи логічність та послідовність побудови дослідження, його наукову новизну, обґрунтованість й аргументованість отриманих результатів, належний науковий рівень дослідження, потрібно звернути увагу на наявність певних положень, що, на

думку опонента, викликають зауваження або потребують додаткової аргументації, зокрема:

1. Авторкою здійснено періодизацію регламентації повноважень слідчих суддів (або інших суб'єктів, які в різні періоди здійснювали функцію судового контролю) щодо застосування практики ЄСПЛ у кримінальному провадженні та виокремлено три етапи (с. 30), що з огляду на предмет дослідження є цілком доцільним. Вивчення цих повноважень авторка починає з 17.07.1997 та пов'язує початковий момент розвитку законодавства щодо застосування практики ЄСПЛ у суддівській діяльності на досудовому провадженні з ратифікацією Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (с. 31). Із цього приводу авторці слід було б врахувати, що ратифікація окресленої Конвенції, а також розвиток наукової думки з приводу піднятої проблематики ще не засвідчили законодавчу регламентацію суддівської діяльності на досудовому розслідуванні. Окремі повноваження щодо обмеження конституційних прав та свобод особи були надані суддям після проведення так званої «малої судової реформи» у 2001 році (у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України» від 21.06.2001 № 2533-III). Тому, на думку опонента, дослідження повноважень слідчих суддів (або інших суб'єктів, які в різні періоди здійснювали функцію судового контролю) доцільно було починати з 21.06.2001.

2. Архітектоніка роботи проявлена у взаємозв'язку розділів дисертації, які послідовно розкривають теоретико-прикладні питання застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ. Разом із тим авторці необхідно було взяти до уваги, що унормування інституту судового контролю потребує вдосконалення, зокрема шляхом врахування позитивного досвіду європейських країн у цьому контексті. Отже, із метою системного та ґрунтовного дослідження доцільним було здійснити огляд застосування практики ЄСПЛ слідчими суддями (або суб'єктами, які виконують схожі процесуальні функції) в інших країнах, які ратифікували Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод. Це питання потребувало б

висвітлення в окремому підрозділі, що додатково б підвищило цінність роботи.

3. Досить дискусійним і таким, що потребує роз'яснення, є положення наукової новизни щодо доцільності застосування єдиного процесуального порядку розгляду слідчим суддею заяв, клопотань та скарг при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні шляхом доповнення КПК України окремою главою (с. 27). Водночас у тексті дисертації авторка засвідчує факт розрізненості статей КПК України, якими врегульовано порядок розгляду слідчим суддею питань, віднесених до його компетенції, проте не вказує, чому така ситуація зумовлює їх розміщення в окремій главі. З огляду на це вбачається доцільним під час публічного захисту додатково аргументувати авторську позицію стосовно запровадження єдиного процесуального порядку розгляду слідчим суддею заяв, клопотань та скарг.

4. У підрозділі 2.1 роботи авторкою звернено увагу на практику ЄСПЛ під час застосування запобіжних заходів, й зокрема під час обрання найбільш суворого – тримання під вартою. Не заперечуючи той факт, що тримання під вартою, більш ніж інші видів запобіжних заходів, обмежують особу у праві на свободу та особисту недоторканність, доцільно було б розглянути питання щодо застосування практики ЄСПЛ і під час обрання інших видів запобіжних заходів. У цьому питанні актуальним є звернення до рішення у справі «Котій проти України» (*Kotiy v. Ukraine*», заява № 28718/09, § 70, від 05 червня 2015 року), у якому ЄСПЛ вирішував питання про забезпечення гарантій прав особи під час обрання найбільш м'якого запобіжного заходу. Крім того, поза увагою науковця залишились питання щодо застосування практики ЄСПЛ під час обрання запобіжного заходу у вигляді передання неповнолітнього підозрюваного під нагляд, особливості застосування запобіжних заходів у порядку Глави 39 КПК України. Окреслене вище спонукає до побажань авторці подальших напрацювань із цього питання.

5. На с. 253–254 дисертації міститься лист комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності ВРУ, у якому відображено, що за результатами дисертаційного дослідження направлено

пропозиції про внесення змін до КПК України, зокрема проєкт закону, порівняльну таблицю та пояснювальну записку. Водночас у додатках до дисертації не міститься цей законопроект. Крім того, у змісті дисертації є посилання про необхідність нормативного удосконалення КПК України без розкриття змісту авторських пропозицій. Зокрема на с. 169 дисертації запропоновано доповнити КПК України Главою 26-1 «Розгляд слідчим суддею клопотань, заяв і скарг при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні». Відтак, не маючи можливості ознайомитись із законопроектом, розробленим дисертанткою, наукова спільнота позбавлена права ознайомитися з авторською позицією щодо нормативно-правового врегулювання застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище зауваження та рекомендації, безумовно, стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації, натомість не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у визначенні теоретичних, правових та організаційних засад застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні.

Враховуючи 8-річний досвід роботи слідчим суддею, дисертанткою висловлено пропозиції щодо удосконалення порядку застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ, які, безсумнівно, є здобутком для правників. Зокрема в дисертації сформульовано низку рекомендацій, направлених на оптимізацію повноважень, які виконуються слідчим суддею, й зокрема щодо імплементації норм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і правових позицій ЄСПЛ у КПК України (с. 178–179). Деякі з цих пропозицій – не втілені в законопроектні норми, розроблені авторкою. Тому на завершення відгуку наголошуємо на доцільності продовження наукової діяльності в цьому напрямі. Окреслене вище зумовлює побажання авторці не зупинятись у дослідницьких пошуках, а розвивати та втілювати висловлені ідеї, які є

корисними для розвитку науки кримінального процесу та удосконалення правозастосовної діяльності.

ВИСНОВОК

1. Дисертаційне дослідження Шаповалової Ірини Сергіївни «Застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні» є кваліфікаційною науковою працею, у якій розв'язана конкретна наукова задача, що має важливе значення для науки та практики кримінального процесу, вперше комплексно досліджено застосування слідчим суддею практики ЄСПЛ при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні.

2. Висновки, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для приведення законодавства України і практики його застосування у відповідність до сучасних європейських стандартів у сфері захисту прав людини під час здійснення судового контролю. Викладені в дисертації рекомендації та пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими. Робота характеризується науковою новизною.

3. Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені авторкою в наукових статтях, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

4. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Зокрема в рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

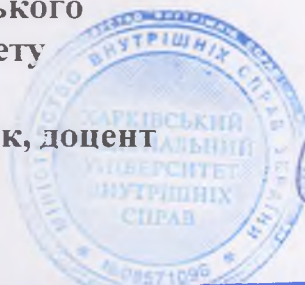
5. Опанована дисертація відповідає вимогам, передбаченим пп. 9, 11–13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями від 15 липня 2020 року), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

6. Шаповалова Ірина Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Опонент

доцент кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства
факультету № 1 Харківського
національного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Тетяна ФОМІНА

